

Oliwia Stykowska*

 <https://orcid.org/0009-0003-8828-043X>

Łódzkie realia w twórczości hip-hopowej Adama Ostrowskiego (ps. O.S.T.R.)

Streszczenie

Praca stanowi próbę przedstawienia obrazu Łodzi w twórczości muzycznej rapera Adama Ostrowskiego (ps. O.S.T.R.), a także przeanalizowania, które specyficzne cechy przestrzeni łódzkiej przyczyniły się do lokalnego rozwoju gatunku muzycznego, jakim jest rap. W artykule poddano analizie wybrane utwory: *ŁDZ Skit*, *Obiecana Ziemia*, *Reprezentuj*, *Tabasko*, *Tak się zaczęło*, *Z-łodzi-eje*, na podstawie których udało się wykazać powiązania między hip-hopem a specyfiką Łodzi. O.S.T.R., pochodzący z Bałut, często odwołuje się w twórczości do swojego miasta, a wręcz wykorzystuje je jako kanwę utworów. W toku badań udało się ustalić, że raper opisuje Łódź bardzo konkretnie – zazwyczaj podkreślając jej wady (powszechne ubóstwo, brak możliwości rozwoju dla mieszkańców) i jej mroczne oblicze (miasto jako miejsce zbrodni, patologii, dewiacji), jednocześnie czyniąc z nich elementy budzące zaciekawienie i przyciągające swoim turpizmem.

Słowa kluczowe: O.S.T.R., raper, hip-hop, Łódź, miasto, przestrzeń miejska

* Uniwersytet Łódzki, e-mail: oliwia.stykowska@edu.uni.lodz.pl

Łódź Realities in the Hip-Hop Works of Adam Ostrowski (a.k.a. O.S.T.R.)

Summary

This work attempts to present the image of Łódź in the musical creations of rapper Adam Ostrowski (a.k.a. O.S.T.R.) and to analyze which specific characteristics of the Łódź have contributed to the local development of the music genre known as rap. The article examines selected tracks: *ŁDZ Skit*, *Obiecana Ziemia (Promised Land)*, *Reprezentuj (Represent)*, *Tabasko*, *Tak się zaczęło (That's How It Started)*, and *Z-łodzi-eje (From Łódź)*, through which connections between hip-hop and the specificity of Łódź are demonstrated. O.S.T.R., who hails from Bałuty, frequently references his city in his works, even use it as the backdrop for his songs. The research established that the rapper describes Łódź very concretely – often emphasizing its flaws (widespread poverty, lack of opportunities for residents) and its dark side (the city as a place of crime, pathology, and deviance), while simultaneously making these elements intriguing and attractive through their grotesqueness.

Keywords: O.S.T.R., rapper, hip-hop, Łódź, city, urban space

Pełna sprzeczności, turpistyczna i budząca ambiwalentne uczucia Łódź jawi się jako idealne miejsce dla rozwoju rapu. Wydaje się, że jest ona stworzona do uprawiania gatunku, którego sława nie przemija¹, a utwory raperów cieszą się popularnością nie tylko wśród fanów skupionych wokół platform

1 Kultura hip-hop, a tym samym rap, który jest jej elementem składowym, pojawiły się w Polsce na początku lat dziewięćdziesiątych. Od pierwszych debiutów hip-hopowców minęło około trzydziestu lat, a mimo to muzyka ulicy jest wciąż ochoczo uprawiana. Niestabnącą popularność rapu odnotował dr Miłosz Miszczyński: „Od czasu pierwszych nagrań – sprzedawanych wtedy na kasetach – hip-hop nieprzerwanie obejmuje swoim zasięgiem kolejne generacje młodych Polaków. Ci, którzy dojrzewali razem z hip-hopem w latach 90., są dzisiaj trzydziestolatkami. Popularność hip-hopu nie skończyła się wraz z ich dorosłością, przeciwnie, także starsi odbiorcy śledzą losy artystów, których życie i doświadczenia dotyczą tej samej rzeczywistości i problemów”, zob. M. Miszczyński, *Wstęp. Hip-hop w Polsce: od blokowisk do kultury popularnej* [w:] *Hip-hop w Polsce. Od blokowisk do kultury popularnej*, red. M. Miszczyński, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014, s. 8.

streamingowych, ale także zyskują zainteresowanie w stacjach radiowych² czy mediach społecznościowych. Rap nie jest już muzyką kojarzoną wyłącznie z daną subkulturą – coraz śmielej przenika do *mainstreamu*. Taka tendencja dotyczy również samej Łodzi, której wizerunek wciąż zmienia się na lepsze, a jej rozpoznawalność rośnie.

Początki kultury hip-hop to Ameryka i lata siedemdziesiąte XX wieku. Jej korzenie stanowi splot kultury afroamerykańskiej z jamajską muzyką tradycyjną³. Na kulturę tę składały się przede wszystkim: tzw. czarne dzielnice, gettoizacja, segregacja, rasizm oraz opresja⁴. Rap, jako gatunek muzyczny silnie związany z kulturą hip-hop, rozwinął się na polskim gruncie zgoła inaczej ze względu na specyficzne realia – rzeczywistość odmienną od amerykańskiej. Zamiast kluczowego dla tamtego obszaru zagadnienia rasizmu, ważnym aspektem – dla wielu artystów – były: transformacja systemu politycznego, nierówności społeczne i wynikające z nich ubóstwo, które stały się powodem narastającej frustracji wśród młodych ludzi⁵. Hip-hop dał im możliwość zwербalizowania emocji, a tym samym udostępnił platformę do „nawijania”⁶ o swoich problemach oraz o trudnościach, z którymi musieli radzić sobie samodzielnie.

Za początek rapu na polskim gruncie uznaje się lata dziewięćdziesiąte XX wieku i przedstawia jako reakcję na rosnący kapitalizm, który wraz z demokracją napływał do Europy Środkowo-Wschodniej⁷. Mimo odmiennych warunków społeczno-gospodarczych, a także momentu dziejowego, w którym gatunek ten pojawił się w Polsce, zainteresowanie rapem na przełomie XX i XXI wieku było nie mniejsze niż w jego kolebce:

Podobnie jak w Stanach Zjednoczonych, stanowił ucieczkę od przygnębiającej rzeczywistości, stał się również alternatywnym stylem życia, wyrażającym się w muzyce, tańcu i sztuce. Jako główne elementy należy wymienić: rymowanie, muzyka rap, graffiti i breakdance, które wpisały się na stałe jako komponent współczesnej

2 Radio Eska prowadzi specjalną top listę utworów z gatunku rap, w której uwzględniane są najpopularniejsze utwory doceniane przez słuchaczy: Radio Eska, *Rap 20*, <https://www.eska.pl/rap20/> [dostęp: 17.07.2024].

3 M. Miszczyński, *Hip-hop jako przedmiot badań: przegląd inspiracji teoretycznych i metodologicznych*, [w:] *Hip-hop w Polsce. Od blokowisk do kultury popularnej...*, s. 201.

4 E. Drygalska, *Rapowe teologie: poszukiwania sacrum w polskim hip-hopie* [w:] tamże, s. 127.

5 Jeśli mówimy o początkach hip-hopu były one różnorodne. Niektórzy twórcy wyłamywali się przedstawionych ram, ponieważ ich sytuację finansową trudno powiązać z biedą. Przykładami są, m.in. Thinkadelic, Fiska i Emade czy Stare Miasto.

6 Jest to nomenklatura typowa dla kultury hip-hopowej. Raperzy rapują bądź nawijają. Rzadko mówi się o tym, aby śpiewali.

7 E. Drygalska, *Rapowe teologie: poszukiwania sacrum w polskim hip-hopie*, s. 127.

popkultury. Obecnie w Polsce organizowane są liczne koncerty, festiwale, wydarzenia kulturalne, na które zapraszani są przedstawiciele muzyki rapowej⁸.

Kultura hip-hopowa, współtworzona przez raperów „nowej” generacji⁹, niesie ze sobą szereg postulatów, których agitatorem jest przedstawiciel młodego pokolenia. Często operuje takimi tematami jak: bunt, chęć zmian, zauważanie niesprawiedliwości społecznych, a także zaspokajanie własnych potrzeb i rozwój wartości ważnych dla jej przedstawicieli¹⁰. Rap daje młodym ludziom możliwość zrealizowania własnych ścieżek rozwoju – nie ma wątpliwości, iż promuje idee nakazujące stawianie sobie życiowych celów i dążenie do ich urzeczywistnienia¹¹.

Łódź, tak jak do niedawna rap, wciąż postrzegana jest negatywnie. Według badań sondażowych przeprowadzonych w 2007 r. co dziewiąty Polak nie miał żadnych skojarzeń z Łodzią¹². Mimo tak pokażnej grupy osób nieposiadających jakichkolwiek asocjacji z opisywanym miastem, istniała także relatywnie duża grupa, w świadomości której Łódź skorelowana była z negatywnymi konotacjami¹³. Dominującymi skojarzeniami z obszaru dotyczącego warunków życia były: afery polityczne, afera „łowców skór”, zaniedbanie miasta, utrudnienia w ruchu drogowym oraz niska jakość życia jej mieszkańców¹⁴. Obraz tego miasta zazwyczaj jawi się jako miejsce brudne i biedne¹⁵. Takie głosy można pozyskać dzięki

8 M. Bieńkowska, *Rola kultury hip-hop w kształtowaniu się tożsamości młodzieży – wybrane konteksty*, „Studia Edukacyjne” 2018, nr 51, s. 462.

9 To znaczy raperów młodych, których w hip-hopie jest mnóstwo (sam O.S.T.R. zaczynał karierę jako dwudziestojednoletni chłopak). Starsi artyści wciąż tworzą muzykę, ale ich miejsca naturalnie zastępują nowi (ta sytuacja również właściwa jest dla łódzkiego twórcy, który tworzy hip-hop u boku coraz to młodszych kolegów, a także mężczyzn ze swojej generacji – np. Palucha czy Pezeta).

10 Utworami świadczącymi o tym, że raperzy podejmują w swojej twórczości wymienione tematy są, m.in. Pezet, *Ukryty w Mieście Krzyk*, <https://www.youtube.com/watch?v=h8O93JyYve0> [dostęp: 18.07.2024]; Jamal, *Policeman (feat. Jambojet, USPM)*, <https://www.youtube.com/watch?v=j8F1ar8KY5l>, Bedoes & Lanek, *Bedoes & Lanek – 1998 (mam to we krwi)*, <https://www.youtube.com/watch?v=cpmWu9n7LaM>, Mata, *Mata – Patointeligencja*, <https://www.youtube.com/watch?v=wTAibxp37vE> [dostęp: 18.07.2024].

11 M. Bieńkowska, *Rola kultury hip-hop w kształtowaniu się tożsamości młodzieży – wybrane konteksty...*, s. 462.

12 IMAS International Wrocław, *Z czym kojarzy się miasto Łódź?*, Wrocław 2007, s. 1.

13 Tamże, s. 2.

14 Tamże, s. 2.

15 Zob. Agnieszka Michalska-Żyła, *Procesy transformacji miasta przemysłowego a jego wizerunek. Przykład Łodzi*, „Miscellanea Anthropologica et Sociologica” 2018, t. 19, nr 1, s. 308–326; Paulina Tobiasz-Lis, *Uwarunkowania rozwoju a wizerunek miasta. Przykład Łodzi*, „Barometr regionalny. Analizy i Prognozy” 2016, t. 14, nr 2, s. 85–94.

ankietom, a także badaniom naukowym poświęconym Łodzi¹⁶. Niestety, miasto niegdyś słynące z rozwoju przemysłowego, z czasem stało się symbolem upadku i nędzy. Sytuacja ta zmieniła się na przestrzeni ostatnich lat, ponieważ współcześnie jej stan uległ zdecydowanemu polepszeniu¹⁷. Dlatego, pomijając częściową nieprawdziwość stereotypów, które zachowały się do dzisiaj, wpisują się one również w klimat rapu, raperów i ich tekstów. Kluczowe wydaje się określenie „stereotypowy” – ponieważ polski rap jest reprezentowany nie tylko przez tzw. klasę robotniczą¹⁸ oraz najuboższych przedstawicieli społeczeństwa. Oczywiście do dziś są to ważne składowe kultury hip-hopowej, jednak mimo to rap rozwinął się również wśród młodzieży pochodzącej z rodzin inteligentnych¹⁹.

Typowy pejzaż kojarzony z Łodzią, czyli stare kamienice, blokowiska oraz osiedla, celnie wpasowują się w przestrzeń hip-hopową, ponieważ to właśnie osiedlowe ławki i klatki są ważnym miejscem dla powstawania współczesnej odmiany poezji²⁰. W takim otoczeniu również rozwijał się łódzki rap, mający swój początek na przełomie XX i XXI wieku. Najbardziej rozpoznawalnym

16 Tamże.

17 Natomiast docenienie przez mieszkańców symboli miasta (np. ulicy Piotrkowskiej) lub architektury, wciąż nie zmienia odbioru Łodzi przez jej mieszkańców: „podstawową przeszkodą na drodze do pozytywnego wizerunku atrakcyjnego miasta poprzemysłowego jest jakość zamieszkiwania w mieście. Stan infrastruktury technicznej, zwłaszcza komunikacyjnej, oraz ład i estetyka przestrzeni, a także funkcjonowanie podstawowych kompleksów instytucjonalnych miasta, jakimi są rynek pracy i służba zdrowia, wpływają na negatywny jego odbiór przez mieszkańców. W konsekwencji braku zaspokojenia potrzeb bytowych i oczekiwań mieszkańców Łódź nadal w ich ocenie jest miastem biednym, raczej brzydkim, utrudniającym karierę zawodową i niebezpiecznym. Podstawowym zadaniem, jakie musi zostać zrealizowane na drodze do pozytywnego wizerunku, nowoczesnego, atrakcyjnego miasta przemysłowego jest więc poprawa jakości życia i zamieszkiwania”. Zob. A. Michalska-Żyła, *Procesy transformacji miasta poprzemysłowego a jego wizerunek. Przykład Łodzi*, „Miscellanea Anthropologica et Sociologica” 2018, t. 19, nr 1, s. 323.

18 Odchodząc od nieaktualnej już nomenklatury, możemy powiedzieć o klasie niższej bądź o klasie ludzi z trudną sytuacją materialną.

19 J. Rychła, *Ucieczka, bunt, twórczość: subkultura hip-hopowa w poszukiwaniu autentycznego stylu życia*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005, s. 33, cyt. za: D. Grochocki, *Sposoby nadawania znaczeń przestrzeni miejskiej przez różne nurty muzyki hip-hop*, [w:] *Miasto. Między przestrzenią a koncepcją przestrzeni*, red. M. Banaszkiewicz, F. Czech, P. Winkowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010, s. 367.

20 Jeden z badaczy, w pracy dotyczącej przestrzeni w hip-hopie, wprost oznajmia, że według niego to właśnie blokowisko (jak i miasto, ławka, blok...) jest „podstawowym terytorium społecznej (samo)identyfikacji”, zob. K. Kurnicki, „Dziś w moim mieście”. *Społeczna i polityczna przestrzeń codzienna w hip-hopie*, [w:] *Hip-hop w Polsce. Od blokowisk do kultury popularnej*, red. M. Miszczyński, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014, s. 157.

przedstawicielem tego gatunku jest O.S.T.R. (właśc. Adam Ostrowski)²¹, pochodzący z Bałut. W środowisku hip-hopowym kojarzony jest przede wszystkim z Łodzią²², a potwierdzeniem tych słów jest symptomatyczne porównanie dokonane przez jedną z badaczek: „Zakładając, że tak jak dla odbiorów kultury masowej Pacanów to Koziołek Matołek, tak dla odbiorców kultury miejskiej, jaką jest hip-hop, Łódź to O.S.T.R., Rzeszów – Eskaubei, Warszawa natomiast to wytwórnie Prosto i Wielkie Joł oraz związani z nią muzycy”²³. Jest on również przedstawicielem inteligentckiego środowiska – jego rodzice (Barbara oraz Marek Ostrowscy) są profesorami, a on sam ukończył klasę skrzypiec w łódzkiej Akademii Muzycznej²⁴. Raper przyznaje, że od dzieciństwa interesował się muzyką ulicy: „Miałem 10 lat, kiedy zacząłem swoją przygodę z tą muzyką. Był rok 1990, a ja zafascynowałem się Heavym D, Kool Moe Dee, Slick Rickiem, N.W.A. i 3rd Bass. Razem z ziomkami z osiedla założyliśmy BDC, a później LWC, z którego do dziś aktywnie rapują chłopaki z Afrontu”²⁵.

O.S.T.R. to wzorcowy przedstawiciel opisywanego gatunku. Jest reprezentantem rapu ulicznego – zrewolucjonizował go dzięki swojemu nowatorskiemu podejściu. Raper, za sprawą znajomości muzyki od strony teoretycznej i posiadanego wykształcenia, na kanwie uprawianego gatunku – odwołując się do słów dziennikarza muzycznego, Marcina Flinta – „zróżnicował flow”²⁶ oraz „podostrzył metaforę”²⁷, które są także bardzo istotnym elementem rapu. Łodzianin zasłynął przede wszystkim ze swojego freestyle’u, a także zmysłu obserwacji przekładającego

21 Muzyk, w środowisku akademickim, został doceniony i zauważony już kilka lat temu, np. zob. K.P. Woźniak, „Hauzeracy idą!”. *Piosenka na łódzkim podwórku*, „Zeszyty Wiejskie” 2016, t. 22, s. 219.

22 Nie jest on jedynym raperem kojarzonym z konkretnym miastem. Taka sama sytuacja dotyczy również raperów Eldo, Tedego, Maty bądź Taco Hemingwaya, których teksty niejednokrotnie dotyczą warszawskiej rzeczywistości.

23 J. Krasowska, *Działalność polskich artystów tworzących kulturę hip-hop jako narzędzie promowania miast i metropolii polskich*, „Przestrzeń społeczna (Social Space)” 2012, t. 2, nr 2(4), s. 118.

24 Informacje te można zaczerpnąć z samych wypowiedzi rapera (który mówi niejednokrotnie o swoich relacjach z rodzicami) bądź notatki biograficznej dostępnej na Wikipedii, zob. *Empik Apostrof Festival 2019. Adam Ostrowski (O.S.T.R.)*, <https://www.youtube.com/watch?v=dvC-nIDMGYE>, 21:20-23:47 [dostęp: 12.07.2024] cyt. za P. Poleś, *Wizerunek rapera Adama Ostrowskiego na platformie Youtube*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 2022, nr 31(3), s. 37; O.S.T.R., <https://pl.wikipedia.org/wiki/O.S.T.R.> [dostęp: 12.07.2024].

25 A. Cała, O.S.T.R., [w:] *Antologia polskiego rapu*, red. D. Węclawek, M. Flint, T. Kleyff, A. Cała, K. Jaczyński, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2014, s. 366.

26 Wskazany termin został odnotowany w internetowym słowniku miejskiego slangu w portalu miejski.pl – tu zob. hasło: „Flow”: „Płynne przejście między wersami, odpowiednie wpasowanie w beat oraz odpowiedni balans głosem w odpowiednim momencie. Zazwyczaj świadczy o klasie rapera.” [dostęp: 18.07.2024].

27 M. Flint, *Slums Attack*, O.S.T.R., *Jeru the Damaja – Oddałbym*, [w:] *Antologia polskiego rapu...*, s. 223.

się na niezwykle precyzyjne opisywanie rzeczywistości, co jest przecież jednym z podstawowych założeń hip-hopu. Ukazuje on świat w taki sposób, w jaki sam go widzi – nie jest to obiektywny opis Łodzi. Piosenki artysty wybrzmiewają jako słowa konkretnej jednostki z jej subiektywnymi spostrzeżeniami. O.S.T.R. w utworach często skupia się na problemie kapitalizmu, konsumpcjonizmu i nierówności społecznych²⁸, co zauważa raper i dziennikarz Tomek „CNE” Kleyff: „Jego teksty natomiast bezlitośnie rozprawiają się z władzą i absurdami w społeczeństwie”²⁹. Za oficjalny debiut Ostrowskiego uznaje się longplay *Masz to jak w banku* wydany przez Asfalt Records w październiku 2001 roku³⁰.

Łódzianin w twórczości nie ukrywa swojego pochodzenia – staje się ono wręcz jego znakiem rozpoznawczym. Co istotne, w hip-hopie koloryt lokalny jest ceniony i ochoczo zaznaczany³¹. Raper podkreśla go niejednokrotnie – za pomocą tytułów utworów czy samej warstwy tekstowej.

Analiza utworów O.S.T.R.-a, w których Łódź jest tematem przewodnim bądź tłem, ma na celu wyłonienie obrazu miasta opartego na własnych obserwacjach artysty oraz powszechnie panujących stereotypach. Najpopularniejszymi piosenkami artysty, traktującymi o Łodzi, są m.in.: *Z-Łodzi-eje*³², *Tabasko*³³ oraz *ŁDZ Skit*³⁴.

Brzmienie tytułu piosenki *Z-Łodzi-eje* jest celowym zabiegiem artystycznym. O.S.T.R. dokonuje zabawy językowej, a tym samym w symptomatyczny sposób dekoduje znaczenia powiązane z Łodzią. W utworze śpiewa bezpośrednio o łódzkiej przestrzeni oraz korzysta z elementów łódzkiej gwary. Rapuje: „Na rogu ulic, jakich jest kilka / Browar z gwinta, w kieszeni fifka”³⁵, „Zza winkla, luz orient, przez otwarte okno / Poznasz dziewczyno co to, bałucki folklor”³⁶, „Najpierw cię wykorzystam, okradnę i zostawię / Obiecana ziemia, Hollyłódź dziś dla forsy”³⁷. Artysta wykorzystuje (bawi się, ogrywa językowo) tytuł utworu *Ziemia obiecana* Władysława S. Reymonta. Pisarz również traktował w swej twórczości

28 Zob. O.S.T.R., *O.S.T.R. – Patent na luksus*, <https://www.youtube.com/watch?v=rCOPtT6F9dM> [dostęp: 18.07.2024]; O.S.T.R., *Konsumpcjonizm*, <https://www.youtube.com/watch?v=nErMGOTTOHA> [dostęp: 18.07.2024]; O.S.T.R., *O.S.T.R. – Obiecana Ziemia*, <https://www.youtube.com/watch?v=dVKwMk4LXNc> [dostęp: 18.07.2024].

29 T. „CNE” Kleyff, *Rzut oka wstecz*, [w:] *Antologia polskiego rapu...*, s. 12.

30 A. Cała, O.S.T.R., [w:] *Antologia polskiego rapu...*, s. 365.

31 Pojęciem miejsca i przestrzeni w hip-hopie zajął się wspomniany Karol Kurnicki w artykule „Dziś w moim mieście”. *Spółeczna i polityczna przestrzeń codzienna w hip-hopie*, [w:] *Hip-hop w Polsce...*, s. 144–164.

32 O.S.T.R., *Z-Łodzi-eje*, <https://www.youtube.com/watch?v=wuvvtqSnMBXQ> [dostęp: 15.07.2024].

33 O.S.T.R., *Tabasko*, <https://www.youtube.com/watch?v=TGHp3YiSKZw> [dostęp: 15.07.2024].

34 O.S.T.R., *ŁDZ Skit*, <https://www.youtube.com/watch?v=phUJu5dbbsl> [dostęp: 15.07.2024].

35 O.S.T.R. *Z-Łodzi-eje*, ‘1:46–’1:48.

36 Tamże, ‘1:53–’1:58.

37 Tamże, ‘2:05–’2:11.

o ówczesnym mieście przemysłowym, jednocześnie wypowiadając się o nim jako o rzekomym „raju” z gorzką ironią. Znaczące są sposoby przedstawienia Łodzi w utworach wspomnianych autorów. Laureat Literackiej Nagrody Nobla, tak samo jak współczesny twórca, nie szczędził opisów niechlubnej części Łodzi. Skupiał się na nierównościach społecznych oraz wszechobecnym brudzie, którego obecnie nie ma w centrum miasta, jednakże – pomimo upływu ponad stu lat – pozostała wciąż kwestia problemów społeczno-ekonomicznych.

Raper nazywa Łódź „Hollyłódź”³⁸, nawiązując do jednej z dzielnic Los Angeles – Hollywood. Teren ten jest symbolem branży filmowej, a tym samym miejscem dla osób chcących rozpocząć karierę w przemyśle artystycznym. Kojarzy się z luksusem, bogactwem i światowej sławy gwiazdami kina. Łódź, według O.S.T.R.-a, natomiast jest miejscem, do którego przybywa się bądź przebywa w nim „dla forsy”. W tym przypadku również zastosowana nazwa ma wydźwięk raczej ironiczny, ponieważ raper kreuje Łódź jako miasto biednych ludzi.

Piosenka *Tabasko* także opisuje rzeczywistość widzianą przez rapera pochodzącego z centralnego miasta Polski. W utworze jawi się on jako człowiek wolny, chcący korzystać z życia w pełni. Pierwsze słowa nagrania wskazują na postrzeganie Łodzi przez młodego wykonawcę³⁹: „Noc, miasto, czas dla poszukiwaczy wrażeń / Światła, rytm, ulic szyk, non-stop prowadzi nas razem / Łódzki styl, z łódzkich stron, w rękę browarek / Co jest gość? W ten sposób chcę się zestarzeć”⁴⁰. Miejsce pochodzenia muzyka skorelowane zostało z nocnym życiem. W przywołanym fragmencie uwidacznia się sentyment, ponieważ hip-hopowiec chciałby zestarzeć się w tym miejscu, a także nigdy nie zaniechać podejmowanych przez siebie aktywności⁴¹.

W *ŁDZ Skit*, ostatnim ze wspomnianych utworów, raper „nawija”:

Łódź, miasto grzechu
 Łódź, miasto morderstw
 Łódź w kilka sekund o sobie nie da zapomnieć
 Łódź – dzieci w beczkach, pavulon w karetkach
 Łódź się przestrasz, jak przyjdzie Ci tu mieszkać
 Łódź, nie pytaj skąd rana na sercu

³⁸ Taką samą nazwę posiada album artysty wydany w 2007 r., z którego pochodzi utwór *Reprezentuj* (analizowany w dalszej części pracy). Oprócz tego, Łódź nazywano tak wcześniej ze względu na tradycję lokalnej filmówki.

³⁹ W 2002 r., w momencie wydania albumu o takiej samej nazwie, co cytowana piosenka, O.S.T.R. miał zaledwie 22 lata.

⁴⁰ O.S.T.R., *Tabasko*, '0:35–'0:45.

⁴¹ Takie podejście do Łodzi reprezentował blisko dwadzieścia lat temu. Nie zmienia to jednak tego, iż Ostrowski wciąż w swej twórczości powraca do rodzinnego miasta i opisuje ją w podobny sposób (jako miejsce, do którego ma sentyment).

Zobacz psów co ładują tu z ostrej do studentów
 Łódź, miasto seksu
 Łódź, miasto dźwięku
 Łódź, miasto jazzu, bluesa, Łódź Polski centrum
 Łódź tu może wszystko się wydarzyć
 Nie wierzysz, o Domańskiego spytaj taksówkarzy
 Łódź, miastem zdrady, jak nie szanujesz życia
 Łódź, tu intelekt dokształca ulica
 Łódź, miasto zbrodni, nasz niechlubny tytuł
 Łódź to w tym mieście mordują polityków
 Łódź, zweryfikuj co mówię, bądź przy tym
 Łódź tu się wódę rozlewa na słoiki⁴².

Muzyk nie usiłuje też zamaskować niechlubnej strony miasta. Wprost mówi o lokalnych zbrodniach, wszechobecnym alkoholizmie i prostytutce. W cytowanym fragmencie odwołuje się do wydarzeń, które odbiły się szerokim echem w polskiej przestrzeni medialnej i miały wpływ na kształtowanie się negatywnego wizerunku Łodzi. Mowa o sprawie „dzieci w beczkach”, „łowcach skór” oraz Piotrze Domańskim⁴³. Co istotne, pomimo zauważania zachowań niebezpiecznych, patologicznych bądź dewiacyjnych, w jego tekstach występuje niejako zjawisko gloryfikacji miasta⁴⁴. O.S.T.R. docenia, czy wręcz przecenia to, czego inni za wszelką cenę chcą uniknąć. Większość ludzi potraktowałaby przywołane wydarzenia jako zupełne zniechęcenie do odwiedzenia Łodzi, a zwłaszcza do zamieszkania w niej. Raper zaś widzi w opisywanym miejscu swoją ziemię obiecaną i raj⁴⁵. Dodatkowo, można założyć, że chciałby „zarazić” innych sympatią do tego miejsca⁴⁶.

42 O.S.T.R., *ŁDZ Skit*, '0:17–'1:03.

43 Każda z trzech wspomnianych zbrodni dostała szczegółowo opisana w ogólnopolskich mediach. Do teraz wywołują one emocje wśród Polaków.

44 Jest to częsty zabieg wśród przedstawicieli tego gatunku muzycznego. Miejsce, w którym dorastali często przedstawiają z dumą oraz dawką uwielbienia, zob. M. Bieńkowska, *Rola kultury hip-hop w kształtowaniu się tożsamości młodzieży – wybrane konteksty...*, s. 463.

45 Za potwierdzenie tych słów posłużyć może tekst utworu *Obiecana ziemia*. Piosenka powstała dzięki kolaboracji łódzkich hip-hopowców. W swoim fragmencie O.S.T.R. rapuje: „niehumanitarny skunk to nasz łódzki raj”, „wszystko bez granic dzięki obiecanej ziemi”, zob. FAMILIA HP feat. Afront, O.S.T.R., Zeus, „*Obiecana ziemia*” HD, <https://www.youtube.com/watch?v=MGE4jPpVE9I>, '3:55–3:57; '4:20–4:23.

46 Raperowi również udaje się to zrobić. Pod teledyskami bądź udostępnionymi piosenkami często wypowiadają się osoby podzielające spostrzeżenia rapera i dzielące się swoimi przemyśleniami o mieście. Nie brakuje w takich komentarzach nostalgii za minionymi czasami (pod wczesnymi utworami rapera wielu internautów wspomina o tym, że słuchali artysty, gdy byli młodymi ludźmi i mogli zanurzyć się jeszcze głębiej w otaczającą ich łódzką

Jedna z badaczek porównuje wspomnianą piosenkę do sloganu reklamowego – w swoim artykule udowadnia, że rap to muzyka prężnie rozwijająca się w dużych ośrodkach, a taki stan niewątpliwie może służyć ich promocji:

Adam Ostrowski jest zaangażowany w promocję rodzinnego miasta. W utworze tym artysta kreuje wizerunek miasta; tekst przypomina slogan reklamowy, który staje się specyficznym narzędziem reklamy miasta Łodzi wśród odbiorców komunikatu⁴⁷.

Nie jest to przypadek odosobniony. Takim podejściem oznaczają się inni muzycy, którzy wiedzą, że środowisko, z którego pochodzą nie jest miejscem bez troski oraz spokoju, a mimo to czują do niego ogromne przywiązanie i ciągną chęć wspomnienia o nim:

Hip-hopowcy świadomi są, że ich „ulica” jest formą getta, gdzie nie znaleźli się z własnej woli, lecz z winy systemu społecznego, który niejednokrotnie zmusza ich do przekraczania prawa. Ulica choć w swych założeniach urbanistycznych pozostaje przestrzenią otwartą, w świadomości żyjących tam przedstawicieli hip-hopu jest enklawą, gdzie obcy nie są mile widziani. Obowiązują tam ich normy i wartości, czego dają wyraz przez tylko sobie właściwą twórczość⁴⁸.

Przywołane, licznie popełniane przestępstwa oraz powszechne ubóstwo są nieodłącznym elementem opisywanego przez Ostrowskiego miasta. Przywiązanie O.S.T.R.-a do Łodzi może przypominać relacje toksyczną, do której się wraca i za wszelką cenę idealizuje. Poza tym jest to miasto, z którego artysta pochodzi, a lokalny patriotyzm, tak jak wspomniałam, nie jest ceniony jedynie w rapie, a także w powszechnym przekazie kulturowym⁴⁹. Raper jest i chce być reprezentantem

rzeczywistość), zob. O.S.T.R., *ŁDZ Skit*, <https://www.youtube.com/watch?v=phUJu5dbbsl> [dostęp: 11.07.2024], O.S.T.R., *Bałuty...*, https://www.youtube.com/watch?v=2GolKal_S40 [dostęp: 11.07.2024].

⁴⁷ J. Krasowska, *Działalność polskich artystów tworzących kulturę hip-hop jako narzędzie promowania miast i metropolii polskich...*, s. 125.

⁴⁸ D. Grochocki, *Sposoby nadawania znaczeń przestrzeni miejskiej przez różne nurty muzyki hip-hop*, [w:] *Miasto: między przestrzenią a koncepcją przestrzeni*, red. M. Banaszkiewicz, F. Czech, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010, s. 370.

⁴⁹ Można zastanowić się nad samym pojęciem patriotyzmu a związkach hip-hopu z tymi tendencjami. Czy polski patriotyzm, trudna sytuacja Polaków w latach dziewięćdziesiątych i problemy społeczno-ekonomiczne, które są wpisane w funkcjonowanie każdego kraju – tym bardziej w niepewnej sytuacji geopolitycznej – nie są idealnym podłożem do rozwoju takich gatunków jak rap? Wskazane w artykule głosy mogą potwierdzać zadane przeze mnie pytanie i nakłonić do dalszej refleksji.

miejsca, z którego się wywodzi. Jest z niego dumny, pomimo wad oraz mrocznego oblicza miejskiej przestrzeni. W utworze *Reprezentuj*⁵⁰ O.S.T.R. śpiewa:

Reprezentuj Bałuty na zawsze
 Nieważne czy siedzisz na ławce czy kradniesz
 Łapiesz okazję czy spać chcesz
 Przez rap ten rozpoznasz moją lokalizację
 Reprezentuj Bałuty jak masz dumę
 Reprezentuj jak pijesz czy częstujesz skunem
 I nawet gdy odrzucisz to dalej reprezentuj
 Chuj mnie czy masz domek czy pochodzisz z projektu
 Czym jeździsz gdzie robisz ile masz z tego geldu
 Co ruchasz jak jesz ile oblałeś semestrów
 Reprezentuj co w sercu Bałuty na zawsze
 Obojętnie czy napierdalasz market czy Żabkę
 Szanuj swoją matkę i swoje pochodzenie⁵¹.

W tekście dochodzi do uogólnień i stereotypizacji. Obecnie opisywane Bałuty nie są takie, jakie były jeszcze kilkanaście lat temu. Miasto jest wciąż rewitalizowane (stare kamienice są restaurowane, a także pojawiają się nowe inwestycje, które zmieniają wygląd dzielnicy i czynią ją bardziej atrakcyjną wizualnie), a przedstawiony urywek rzeczywistości nie jest tym, czego doświadcza na co dzień większość mieszkańców. Wydaje się to jednak warte odnotowania świadectwo przeszłości i wynikający z niego stereotyp, tak samo jak światopogląd rapera przedstawiony w jego twórczości. Należy pamiętać, iż teksty piosenek raperów mają wartość literacką, a tym samym nie są zupełnie pozbawione zabiegów stylistycznych, których zastosowanie pozwala na autokreację twórców:

[...] hip-hop odgrywa dla dużej części odbiorców rolę szczególną: jest źródłem tożsamości (rozumianej nie socjologicznie, ale estetycznie), oferuje metodę autokreacji i umożliwia doświadczenie nieosiągalnych na innych obszarach kulturowych przeżyć estetycznych⁵².

⁵⁰ O.S.T.R. ft. Kochan, Zeus, *Reprezentuj*, <https://www.youtube.com/watch?v=uMMjXizvyP8> [dostęp: 15.07.2024].

⁵¹ O.S.T.R. ft. Kochan, Zeus, *Reprezentuj*, '0:38–'1:10.

⁵² S. Wójtowicz, *O kierunkach w polskich badaniach językoznawczych nad hip-hopem*, [w:] *Hip-hop w Polsce...*, s. 197.

O.S.T.R. zdaje sobie sprawę z tego, że sytuacja materialna mieszkańców Łodzi jeszcze na początku XXI wieku nie była dobra. Rapuje: „Bałucki folklor jest pełen kontrol / Choć tak szczerze przydałby się sponsor, po to by świat upięknąć”⁵³. Można przypuścić, że muzyk chciałby przemianować miasto, jego całkowitej odnowy. Tak jak przystało na artystę reprezentującego uliczny gatunek, odwołuje się on do „zachowania twarzy”, czyli tego, jak ważny jest honor w środowisku hip-hopowym. Dlatego jest reprezentantem nie tylko Bałut, a także kultury honoru, w której ważna jest potrzeba potwierdzania własnej wartości i chronienia swojej pozycji społecznej.

Ciekawą realizacją zachwyty Łodzianina nad miastem jest płyta *Tylko dla dorosłych*⁵⁴ wydana w 2010 r., czyli dziewięć lat po debiucie. Jest to album konceptualny – znajdujące się na nim utwory stanowią spójną całość tematyczną. Hip-hopowiec tak wypowiada się na temat swojego dokonania:

Pierwszy raz pisałem teksty według z góry obranego scenariusza. Nie mogłem sobie przez to pozwolić na jakikolwiek brak konsekwencji w pisaniu tekstów. Starałem się stworzyć album w konwencji jakiej wcześniej nie było. Ze względu na oryginalność projektu chcielibyśmy resztę szczegółów zachować w tajemnicy do samej premiery... By znaleźć odpowiednią ilość brzmień przekopałem około 1000 polskich i nie polskich płyt winylowych, co tylko utwierdziło mnie w przekonaniu, że dobre winyle są wśród nas na wyciągnięcie ręki⁵⁵.

Muzyk przy tworzeniu tego wydania posłużył się techniką storytellingu – opowiada o przestępstwach dokonywanych w mieście. Czyni to w sposób bezpośredni, nie szczędzi przy tym opisów zachowań skandalicznych. Ostrowski przyznał otwarcie, że jest to projekt przemyślany i opracowany, w jego mniemaniu, do perfekcji. Co wyjątkowe, do wydania fizycznego, oprócz płyty CD, dołączono również komiks autorstwa Grzegorza „Forina” Piwnickiego⁵⁶. Zilustrowano w nim wydarzenia opisywane w piosenkach. Nie są to szczegółowe grafiki, jednakże mogą one posłużyć dogłębniejшему zrozumieniu tekstów piosenek, a także skonkretyzowaniu postaci przedstawionych w warstwie tekstowej. Budowaniem historii, a także

⁵³ O.S.T.R., *Tabasko*, <https://www.youtube.com/watch?v=TGHp3YiSKZw>, '1:57–'2:02 [dostęp: 15.07.2024].

⁵⁴ O.S.T.R., *Tylko dla dorosłych*, Asphalt Records, 2010.

⁵⁵ O.S.T.R., *Tylko dla dorosłych*, <https://www.empik.com/tylko-dla-doroslych-o-s-t-r,prod49570062,muzyka-p> [dostęp: 27.11.2024].

⁵⁶ Wydaje się to ciekawym rozwiązaniem. Można docenić kolaborację artystów, która dla fanów z pewnością była interesującym dodatkiem do podstawowej wartości. Informacje te naturalnie posiadają osoby, które zakupiły album. O tym fakcie można przeczytać również na jednej ze stron sprzedających płyty, zob. O.S.T.R., *Tylko Dla Dorosłych*, <https://www.discogs.com/release/2158104-OSTR-Tylko-Dla-Doros%C5%82ych> [dostęp: 15.07.2024].

narracji, nie zajmuje się sam raper. Pomiędzy warstwami rapowanymi znajdują się krótkie relacje przypominające skrót wydarzeń emitowanych w radiu bądź telewizyjnych stacjach informacyjnych. Drugi głos słyszany pomiędzy wyśpiewywanym tekstem należy do Michała Fajbusiewicza. Wybór dziennikarza nie mógł być przypadkowy – współpraca z łódzkim prezenterem, którego postać kojarzy się z programami dotyczącymi zaginięć oraz spraw kryminalnych, wprowadza dodatkowy element pozwalający wsłuchać się w omawiane wydarzenia i poczuć wyjątkowy klimat albumu.

Pierwszym utworem (a tak naprawdę relacją wprowadzającą w całą koncepcję płyty), znajdującym się na krążku jest *Tak się zaczęło*⁵⁷, w którym przedstawiona została sylwetka Nikodema R.:

Witam państwa
Dziś zajmujemy się sprawą Nikodema R
Drobnego złodziejaszka z Łodzi, który stał się bezwzględnym przestępcą
Poruszamy wątki tej sprawy z jednego powodu
Do dziś nie wiadomo, gdzie ukrywa się podejrzany
Nikodem R – ma 178 centymetrów wzrostu
Niestety nie posiada znaków szczególnych
Porusza się po kraju samochodem typu van
Ostatnio widziany był przez swoich sąsiadów
Na dzień przed popełnieniem przestępstwa⁵⁸.

W swojej twórczości raper nie rezygnuje z oczywistych porównań. Wydanie dotyczy nieznanego, poszukiwanego „złodziejaszka z Łodzi”⁵⁹. W albumie nie zostaje przedstawiony nikt inny, a stereotypowy mieszkaniec wspomnianego miasta. Wydawałoby się, że rok 2010 to czas, w którym zaniechano już myślenia o łódzkim środowisku jako siedlisku przestępczości i marginesu społecznego, jednakże tak nie jest. W obliczu wciąż żywego stereotypu zastanawiająca staje się ciągła potrzeba ukazywania Łodzi w taki sposób przez rapera, a także jego świadome podtrzymywanie tego niechlubnego obrazu miasta. Nie wspomina on wyłącznie o rabunkach, porusza także temat porachunków gangsterskich i morderstw. Taka wizja łódzkiej przestrzeni może skłonić do refleksji nad ciemną stroną miasta, a także do porzucenia naiwnego przekonania, że świat jawi się jedynie jako bezpieczny i pozbawiony przemocy.

Album składa się w spójną całość, a przesłuchanie kolejnych utworów może doprowadzić słuchacza na to, że to sam podmiot liryczny ukrywa się pod imieniem

57 O.S.T.R., *Tak się zaczęło*, <https://www.youtube.com/watch?v=dtFhpLzqOal> [dostęp: 15.07.2024].

58 O.S.T.R. *Tak się zaczęło*, '0:05–0:38'.

59 Warto oczywiście zwrócić uwagę na grę słów.

wspomnianego Nikodema, który zamordował Radosława M. Zabity mężczyzna był kryminalistą, a jego sprawa rozpoczęła się piątego stycznia, gdy próbował za wszelką cenę ukraść płytę CD, na której znajdowały się tajne materiały o znaczącej wartości dla jego przełożonych. Ofiara Nikodema włamała się do jego mieszkania, znajdującego się przy ulicy Aleksandrowskiej 120 w Łodzi.

Raper wciąż odwołuje się w swoich piosenkach do miasta, w którym się wychował i wspomina o nim również na swoich mediach społecznościowych⁶⁰. W jednym z ostatnich albumów – zatytułowanym *o42 sequentia* i wydanym w 2023 r. – na jednej z piosenek niejako mimochodem znów wyśpiewuje dwa wersy o swojej lokalnej miłości: „Kabanos wódka i hamak, Bałucki substytut / A ty młody co w końcu nauczysz się sprytu?”⁶¹.

Najnowsze muzyczne wydanie hip-hopowca pochodzi z przełomu maja i czerwca 2024 r.⁶² Jedna z piosenek posiada taki sam tytuł, jak utwór nagrany z łódzkimi artystami w 2009 r.⁶³ Kluczem do interpretacji tekstu są słowa umieszczone w opisie teledysku piosenki:

O.S.T.R. we współpracy z Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku, stworzył album umiejscowiony w czasie w latach 20. ubiegłego wieku. Album XX przenosi odbiorców do rzeczywistości dwudziestolecia międzywojennego. Oczami O.S.T.R. odbiorcy zobaczą ówczesną kulturę, sztukę, technikę, doświadczą rozkwitu życia nocnego, rozwoju kina, muzyki i dźwięku. W oprawie muzycznej nie zabraknie charakterystycznego dla artysty wielopoziomowego brzmienia, przeplatających się stylów muzycznych z jazzem w tle oraz instrumentów z epoki. Teksty utworów zostaną urozmaicone charakterystycznymi dla lat dwudziestych zwrotami⁶⁴.

Raper w tekście utworu odwołuje się do początków miasta (co symptomatyczne, odwołanie się do fabryk działających niegdyś na terenie Łodzi jest przedstawione w formie wspomnień), a także trudnej z nim relacji. Śpiewa o tym, że gdyby mógł wybrać przestrzeń, w której by się urodził, na pewno nie byłaby nią Łódź⁶⁵:

⁶⁰ Mimo tego, że wyprowadził się z Łodzi i mieszka (najprawdopodobniej) w Holandii. Współczesne odniesienia są i będą już innego typu opowieścią o Łodzi – ze względu na wiek twórcy, dystans czasowy oraz przestrzenny.

⁶¹ O.S.T.R., *Aż po grób*, <https://www.youtube.com/watch?v=9oG8pkvm3rU> [dostęp: 11.07.2024].

⁶² XX (album O.S.T.R.-a), [https://pl.wikipedia.org/wiki/XX_\(album_O.S.T.R.-a\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/XX_(album_O.S.T.R.-a)) [dostęp: 18.07.2024].

⁶³ Mowa o piosence *Obiecana ziemia* znajdującej się na albumie 42 łódzkiego zespołu Familia H.P., zob. 42 (*album*), [https://pl.wikipedia.org/wiki/42_\(album\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/42_(album)) [dostęp: 18.07.2024].

⁶⁴ O.S.T.R., O.S.T.R. *Obiecana ziemia*, <https://www.youtube.com/watch?v=dVKwMk4LXNc> [dostęp: 18.07.2024].

⁶⁵ Należy wziąć pod uwagę informacje przedstawione w opisie umieszczonym na platformie YouTube. O.S.T.R. opisuje historię Łodzi sprzed stulecia, więc nie może on być podmiotem lirycznym. Wydaje się, że wykreował w tym celu *alter ego* bądź podmiot o podobnych

Ścieka po ścianach rzeźbiona w betonie Łódź łój
 Kawałek świata tak po ludzku
 Gdybym się tutaj nie urodził
 Świadomie nie wdepnąłbym nigdy w ten gnój tu
 Stworzył mnie wielki kryzys
 Upadające fabryki w familach, kiedy wyzysk
 Nie ma tu nic tylko wiatr uderza o szyby, puste witryny⁶⁶.

Widać zatem, że sentyment do rodzimego miasta i ambiwalentny stosunek do niego jest wciąż obecny w nowych utworach Ostrowskiego.

To jedynie syntetyzowana próba zobrazowania łódzkiego rapu, który niewątpliwie do dziś zakorzeniony jest w turpistycznej przestrzeni miejskiej oraz trudnej sytuacji materialnej mieszkańców tego miasta. Rap nie jest jednolitym gatunkiem, nie ma w nim sztywnych ram. Muzycy, związani z kulturą hip-hop oraz tworzący teksty należące do gatunku pozostającego w ścisłej korelacji ze wspomnianą kulturą, pochodzą z różnych środowisk, a tym samym posiadają zróżnicowane doświadczenia życiowe⁶⁷. Każdy z nich tworzy swój własny styl, a także rapuje w odpowiedni dla siebie sposób. O.S.T.R. udowadnia to w swojej twórczości – będąc mężczyzną z „dobrego domu”⁶⁸, rapował o tym, co dla większości społeczeństwa jest oburzające (choćby o wspominanych przestępstwach). Podejmował i wciąż podejmuje tematy, które w przestrzeni publicznej stanowią tabu mimo upływu czasu (można przywołać opisywany przez niego w tekstach alkoholizm bądź prostytutkę).

Jak wykazała przeprowadzona analiza utworów, O.S.T.R. ukazuje Łódź w całkowicie subiektywny sposób. Miasto w jego twórczości jawi się jako miejsce niebezpieczne, ale oswojone (raper opisuje na kanwie swych utworów liczne przestępstwa: kradzieże, współprace gangsterów, morderstwa). Według niego, wśród mieszkańców miasta nie brakuje osób z uzależnieniami, a także z trudną sytuacją finansową. We wskazanych wcześniej piosenkach, pomimo ogromu negatywnych konotacji, dochodzi do zjawiska gloryfikacji miasta. Raper wie, że środowisko,

odczuciach, co sam autor. Mimo to, nastroje budowane w piosence nie są rozbieżne od tych ukazywanych w innych utworach artysty.

⁶⁶ O.S.T.R., *O.S.T.R. Obiecana ziemia* '0:46–'1:02.

⁶⁷ O braku sztywnych ram w hip-hopie wspomina jedna z badaczek: „(...) należy zaznaczyć, że współcześnie – zarówno w kontekście lokalnym (polskim), jak i globalnym – ze względu na złożoność i różnorodność aktywności, stylów i praktyk trudno mówić o jednej kulturze hip-hopowej. Bardziej uzasadnione wydaje się podkreślanie całej tej różnorodności i postrzeganie tego zjawiska jako wielości głosów i przedstawień”, zob. J. Struzik, *Seks i kapitalizm. Polski przypadek kultury hip-hopowej*, [w:] *Hip-hop w Polsce...*, s. 166.

⁶⁸ Warto wspomnieć, iż mieszkał w bloku i wychowywał się na podwórku, co nie jest pierwszym skojarzeniem, gdy myślimy o „dobrym domu”.

w którym się wychował, nie jest nieskazitelne. Mimo to wspomina o nim z sentymentem i pragnie jego pozytywnych zmian.

Można zastanowić się nad tym, czy osądy zawarte w jego tekstach z początku XXI wieku nie uległy dziś dezaktualizacji, wskutek czego postrzeganie miasta przez rapera jawi się już tylko jako wspomnienie tego, co było, i sentymentalna próba zachowania tego obrazu. Być może decydującym czynnikiem jest debiut O.S.T.R.-ego, który miał miejsce w 2001 roku, a od którego minęło już wiele lat, przez co słuchacze, których pozyskał we wcześniejszych latach, mogą oczekiwać od jego muzyki dawnego obrazu miasta, z którym kojarzą swoje młode lata.

Oprócz bałuckiego twórcy, łódzki rap reprezentują (ze względu na pochodzenie bądź teksty piosenek) m.in.: Zeus, WYGA, Afront, Chivas, D.Real czy White Widow. W przyszłych badaniach warto poddać analizie również ich twórczość, ponieważ niektórzy z nich wprost wspominają o byłym mieście przemysłowym, tworząc osobliwy i charakterystyczny dla siebie obraz łódzkich realiów. Bogata dyskografia może zatem pełnić punkt wyjścia do dalszego zgłębiania kwestii wizerunku miasta w muzyce rap.

Bibliografia

Bibliografia podmiotowa

Utwory Adama Ostrowskiego (ps. O.S.T.R.) przywołane w artykule

O.S.T.R., *Aż po grób*, <https://www.youtube.com/watch?v=9oG8pkvm3rU> [dostęp: 11.07.2024].

O.S.T.R., *Bahuty...*, https://www.youtube.com/watch?v=2G0lKaI_S40 [dostęp: 11.07.2024].

O.S.T.R., *Konsumpcjonizm*, <https://www.youtube.com/watch?v=nErMGOTTOHA> [dostęp: 18.07.2024].

O.S.T.R., *ŁDZ Skit*, <https://www.youtube.com/watch?v=phUJu5dbbsI> [dostęp: 15.07.2024].

O.S.T.R., O.S.T.R. – *Obiecana Ziemia*, <https://www.youtube.com/watch?v=dVKwMk4LXNc> [dostęp: 18.07.2024].

O.S.T.R., O.S.T.R. – *Patent na luksus*, <https://www.youtube.com/watch?v=rCOpTT6F9dM> [dostęp: 18.07.2024].

O.S.T.R., *Tabasko*, <https://www.youtube.com/watch?v=TGhP3YiSKZw> [dostęp: 15.07.2024].

O.S.T.R., *Tak się zaczęło*, <https://www.youtube.com/watch?v=dtFhpLzqOaI> [dostęp: 15.07.2024].

O.S.T.R., *Z-Łodzi-eje*, <https://www.youtube.com/watch?v=wuvtqSnMBXQ> [dostęp: 15.07.2024].

O.S.T.R. ft. Kochan, Zeus, *Reprezentuj*, <https://www.youtube.com/watch?v=uMMjXizvyP8> [dostęp: 15.07.2024].

Bieńkowska Monika, *Rola kultury hip-hop w kształtowaniu się tożsamości młodzieży – wybrane konteksty*, „Studia Edukacyjne” 2018, nr 51, s. 457–467. <https://doi.org/10.14746/se.2018.51.27>

Grochocki Dariusz, *Sposoby nadawania znaczeń przestrzeni miejskiej przez różne nurty muzyki hip-hop*, [w:] *Miasto. Między przestrzenią a koncepcją przestrzeni*, red. M. Banaszkiewicz, F. Czech, P. Winskowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010, s. 367–373.

IMAS International Wrocław, *Z czym kojarzy się miasto Łódź?*, IMAS International Polska, Wrocław 2007.

Krasowska Justyna, *Działalność polskich artystów tworzących kulturę hip-hop jako narzędzie promowania miast i metropolii polskich*, „Przestrzeń społeczna (Social Space)” 2012, t. 2, nr 2(4), s. 112–131.

Michalska-Żyła Agnieszka, *Procesy transformacji miasta przemysłowego a jego wizerunek. Przykład Łodzi*, „Miscellanea Anthropologica et Sociologica. Kryzys miasta jako wspólnoty?” 2018, t. 19, nr 1, s. 308–326.

Miszczyński Miłosz (red.), *Hip-hop w Polsce. Od blokowisk do kultury popularnej*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014. <https://doi.org/10.31338/uw.9788323517696>

Poleś Piotr, *Wizerunek rapera Adama Ostrowskiego na platformie Youtube*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 2022, nr 31(3), s. 29–55. <https://doi.org/10.52097/lst.2022.3.29-55>

Rychła Joanna., *Ucieczka, bunt, twórczość: subkultura hip-hopowa w poszukiwaniu autentycznego stylu życia*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005.

Tobiasz-Lis Paulina, *Uwarunkowania rozwoju a wizerunek miasta. Przykład Łodzi*, „Barometr regionalny. Analizy i Prognozy” 2016, t. 14, nr 2, s. 85–94. <https://doi.org/10.56583/br.608>

Węclawek Dominika, Flint Marcin, Kleyff Tomasz, Cała Andrzej, Jaczyński Kamil (red.), *Antologia polskiego rapu*, Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2014.

Woźniak Krzysztof Paweł, *„Hauzeracy idą!”. Piosenka na łódzkim podwórku*, „Zeszyty Wiejskie” 2016, t. 22, s. 209–220. <https://doi.org/10.18778/1506-6541.22.15>

Źródła internetowe

42 (album), [https://pl.wikipedia.org/wiki/42_\(album\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/42_(album)) [dostęp: 18.07.2024].

Bedoes & Lanek, *Bedoes & Lanek – 1998 (mam to we krwi)*, <https://www.youtube.com/watch?v=cpmWu9n7LaM> [dostęp: 18.07.2024].

Empik Apostrof Festival 2019. Adam Ostrowski (O.S.T.R.), <https://www.youtube.com/watch?v=dvC-nIDMGYE> [dostęp: 16.07.2024].

Hollywood, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Hollywood> [dostęp: 18.07.2024].

Jamal, *Policeman (feat. Jambojet, USPM)*, <https://www.youtube.com/watch?v=j8F1ar8KY5I> [dostęp: 18.07.2024].

Mata, *Mata – Patointeligencja*, <https://www.youtube.com/watch?v=wTAibxp37vE> [dostęp: 18.07.2024].

O.S.T.R., <https://pl.wikipedia.org/wiki/O.S.T.R.> [dostęp: 12.07.2024]

Pezet, *Ukryty w Mieście Krzyk*, <https://www.youtube.com/watch?v=h8O93JyYve0> [dostęp: 18.07.2024];

Radio Eska, *Rap 20*, <https://www.eska.pl/rap20/> [dostęp: 18.07.2024].

Oliwia Stykowska, absolwentka filologii polskiej na Uniwersytecie Łódzkim. Obecnie studentka II stopnia polonistyki. Pracę licencjacką poświęciła twórczości rapera Maty. Zajął się analizą jego fenomenu, a także wciąż rosnącej w tamtym czasie popularności. Była pod opieką naukową dr Magdaleny Lachman. Powstająca obecnie praca magisterska dotyczy zaś twórczości zapomnianej młodopolskiej pisarki – Marii Krzymuskiej-Iwanowskiej. Promotorką licencjatki jest prof. Dorota Samborska-Kukuć.

Aktywnie uczestniczy w Kole Naukowym Glottodydaktyków, a także związana jest z Zakładem Literatury Pozytywizmu i Młodej Polski. Zainteresowania naukowe: literatura XIX i XX wieku, literatura XXI wieku, intertekstualność w tekstach kultury, historia kultury współczesnej.